PROTOKÓŁ Z PRZEBIEGU

VI Posiedzenia Zespołu do spraw opracowania projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie standardów organizacyjnych opieki zdrowotnej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem w dniu **2 lutego 2018 r.**

W posiedzeniu Zespołu udział wzięły 23 osoby (lista osób stanowi załącznik nr 1 do protokołu). Obradom przewodniczyła: Pani Anna Widarska – Dyrektor Departamentu Matki i Dziecka. W trakcie spotkania poruszono kwestie dotyczące połogu i edukacji przedporodowej. Propozycje zmian w tym obszarze zaproponowali następujący członkowie Zespołu: Pani Ewa Janiuk, Pani dr hab. Grażyna Iwanowicz- Palus, Pani Leokadia Jędrzejewska. Jednocześnie przedstawiono dane otrzymane z Narodowego Funduszu Zdrowia w odniesieniu do liczby realizowanych przez położne podstawowej opieki zdrowotnej wizyt patronażowych. Z przedstawionych analiz wynika, że w 2016 r. na jedną kobietę przypadało średnio 3,6 wizyt patronażowych (kobiecie przysługuje min. 4 i max 6). Jednocześnie w zakresie edukacji przedporodowej, w 2016 r., odbyło się średnio 4,7 wizyt w okresie od 21 do 31 tygodnia ciąży (przysługuje 10 wizyt) i 6,6 wizyt w okresie od 32 tygodnia ciąży do terminu rozwiązania (przysługuje około 26 wizyt).

Część XIV. Połóg

Zaproponowano rozszerzenie przepisu ust. 2. pkt 6:

„Opieka nad położnicą obejmuje w szczególności ocenę:

6) stanu psychicznego położnicy, **w tym ocenę w kierunku depresji poporodowej;"**

W odniesieniu do ust. 3 zaproponowano rozszerzenie przepisu o treści zawarte w części VII rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 9 listopada 2015 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych w dziedzinie położnictwa i ginekologii z zakresu okołoporodowej opieki położniczo-ginekologicznej, sprawowanej nad kobietą w okresie ciąży, porodu, połogu, w przypadkach występowania określonych powikłań oraz opieki nad kobietą w sytuacji niepowodzeń położniczych (poz.2007) – w odniesieniu do opieki nad pacjentką w sytuacji niepowodzeń położniczych. Z uwagi, na fakt, iż część XIV. związana z połogiem odnosi się wyłącznie do wizyt patronażowych położnej podstawowej opieki zdrowotnej, rozważone zostanie inne umiejscowienie przepisów związanych z pomocą psychologiczną pacjentce po niepowodzeniu położniczym.

Zaproponowano nowe brzmienie przepisu ust.4 pkt.4 i 9:

„4. Opieka nad noworodkiem obejmuje w szczególności ocenę:

4) odżywiania – **określenie sposobu karmienia dziecka** (karmienie naturalne, sztuczne, mieszane), techniki karmienia piersią, dopajanie oraz objawy zaburzeń jelitowych (ulewanie pokarmu, kolka jelitowa, inne);"

„9) higieny **i bezpieczeństwa** pomieszczenia, w którym przebywa noworodek;"

Zaproponowano nowe brzmienie przepisu ust.5:

„5. **Ocena** stanu zdrowia położnicy i noworodka określona w ust. 2 i 4 **powinna być odnotowana** w dokumentacji medycznej."

Zaproponowano nowe brzmienie przepisu ust.8:

„8. Położna wykonuje nie mniej niż 4 wizyty (pierwsza wizyta odbywa się nie później niż w ciągu 48 godzin od otrzymania przez położną zgłoszenia urodzenia dziecka). **W przypadku nie uzasadnionej odmowy wizyty patronażowej przez położnicę** i podejrzenia możliwości wystąpienia problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinie noworodka, położna informuje o tym fakcie powiatowe centrum pomocy rodzinie w miejscu pobytu matki i noworodka i dokonuje wpisu w prowadzonej dokumentacji medycznej;

Zaproponowano nowe brzmienie przepisu ust. 10 pkt 3, 6, 7 oraz zmianę numeracji pozostałych punktów:

„10. Podczas wizyt położna w szczególności:

3) **udziela porad** na temat opieki nad noworodkiem i jego pielęgnacji;"

6) ocenia relacje w rodzinie, interweniuje w przypadku zaobserwowania przemocy lub innych występujących nieprawidłowości wykorzystując w tym celu odpowiednie procedury i informując powiatowe centrum pomocy rodzinie w miejscu pobytu matki i noworodka;

7) **promuje karmienie piersią**, **monitoruje jego przebieg**, prowadzi instruktaż i koryguje nieprawidłowości, **identyfikuje czynniki ryzyka** mogące wpływać na niepowodzenia w laktacji, **prowadzi poradnictwo laktacyjne** oraz pomaga w rozwiązywaniu **występujących** problemów. **Wszystkie działania odnotowuje w dokumentacji medycznej;**

Zmieniono kolejność punktów, przesuwając pkt 20 na miejsce pkt 8, jednocześnie doprecyzowano brzmienie przepisów następujących punktów: 10, 13, 14, 15, 17, 18, 21, 22:

„8) udziela instruktażu w zakresie czynności higienicznych u noworodka, w tym: techniki kąpieli noworodka, pielęgnowania skóry, pielęgnacji kikuta pępowiny i dna pępka;"

9) informuje o obowiązku zgłaszania się z dzieckiem na szczepienia ochronne i badania profilaktyczne;

10) informuje o potrzebie odbycia wizyty u lekarza specjalisty w dziedzinie położnictwa i ginekologii w **8 tygodniu** połogu;

11) udziela wskazówek na temat zdrowego stylu życia;

12) udziela porad na temat minimalizowania stresu i radzenia sobie ze stresem;

13) prowadzi edukację zdrowotną, ze szczególnym uwzględnieniem: wpływu palenia tytoniu na zdrowie, profilaktyki raka piersi i raka szyjki macicy, **powrotu płodności po porodzie**, metod planowania rodziny, higieny i trybu życia w połogu, odżywiania matki

karmiącej, korzyści z karmienia piersią, rozwiązywania i zapobiegania problemom związanym z laktacją, pielęgnacji rany krocza **oraz zapewnienia bezpieczeństwa dziecku w warunkach domowych, zasad udzielania pierwszej pomocy**;

14) realizuje świadczenia zapobiegawcze, diagnostyczne, lecznicze i rehabilitacyjne **samodzielnie lub na zlecenie lekarskie**;
15) zdejmuje szwy z krocza zgodnie z potrzebami;
16) realizuje działania pielęgnacyjno-opiekuńcze wynikające z planu opieki;
17) współpracuje w realizacji opieki z położnicą, rodziną i zespołem terapeutycznym;
18) motywuje do prowadzenia gimnastyki oraz udziela instruktażu odnośnie do kinezyterapii w połogu jako metody zapobiegania nietrzymaniu moczu;
19) udziela porad w zakresie problemów okresu noworodkowego i okresu połogu, sposobów zapobiegania im oraz zasad postępowania w przypadku ich wystąpienia;
20) udziela osobie bliskiej informacji na temat zmian fizycznych i reakcji emocjonalnych zachodzących u położnicy w połogu, przygotowuje do udzielenia pomocy i wsparcia oraz wskazuje instytucje, w których można uzyskać stosowną pomoc.

Zaproponowano nowe brzmienie przepisu ust. 11 i 12:

„11. W przypadku wystąpienia problemów zdrowotnych **u matki i dziecka**, których rozwiązanie wykracza poza zakres kompetencji położnej, położna przekazuje położnicy informacje o potrzebie interwencji lekarskiej, równocześnie informując o tym fakcie lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

12. Po ukończeniu przez dziecko **8. tygodni życia** położna przekazuje opiekę nad nim pielęgniarce podstawowej opieki zdrowotnej, **a opiekę nad matką kontynuuje**.

Podczas posiedzenia przedstawiono Program edukacji przedporodowej, uwzględniający uwagi Członków Zespołu. Autorkami przedmiotowego programu są: dr hab. Grażyna Iwanowicz-Palus, mgr Leokadia Jędrzejewska, mgr Ewa Janiuk.

PROGRAM EDUKACJI PRZEDPORODOWEJ

Edukacja przedporodowa ma na celu praktyczne i teoretyczne przygotowanie ciężarnej i partnera/osoby do podejmowania zachowań prozdrowotnych w okresie ciąży, podczas porodu oraz do rodzicielstwa, kształtowanie właściwych zachowań prozdrowotnych, przygotowanie do sprawowania opieki nad noworodkiem/niemowlęciem. Działania te powinny wpłynąć na wzmocnienie zdrowia matek i dzieci, łagodzenie lęku i niepokoju związanego z porodem, zmniejszenie liczby porodów przedwczesnych oraz obniżenie wskaźnika umieralności okołoporodowej.

Edukacja może być realizowana przez położną w formie indywidualnej lub grupowej.

Edukacja przedporodowa realizowana przez położną w formie indywidualnej obejmuje wymiar godzin dostosowany do potrzeb kobiety ciężarnej i partnera/osoby wspierającej do rodzicielstwa, z uwzględnieniem zajęć teoretycznych i praktycznych .

Edukacja przedporodowa realizowana w formie grupowej obejmuje wymiar **godzin** uwzgledniający zajęcia teoretyczne i praktyczne (ćwiczenia, warsztaty).

Ramowy program edukacji przedporodowej:

- **Edukacja dotycząca okresu prenatalnego – ciąża:**
  1. zmiany w wyglądzie kobiety podczas ciąży a rozwój dziecka od poczęcia do chwili porodu,
  2. elementy opieki prenatalnej – dostępne formy opieki medycznej,
  3. styl życia w okresie ciąży,
  4. dolegliwości okresu ciąży i sposoby radzenia sobie z nimi,
  5. zasady odżywiania,
  6. profilaktyka chorób zakaźnych w okresie okołoporodowym,
  7. problemy psychologiczne i emocjonalne kobiety i jej rodziny w okresie ciąży, porodu i połogu,
  8. zagadnienie prawne, elementy obowiązujących standardów opieki medycznej w okresie okołoporodowym, ustawodawstwa rodzinnego, ochrona praw kobiet ciężarnych, matek.

- **Edukacja dotycząca porodu:**
  1. zagadnienia ogólne,
  2. czynniki zwiastujące poród, początek porodu,
  3. fizjologia porodu, poród aktywny,
  4. pozycje wykorzystywane w I i II okresie porodu – ułożenie rodzącej (*pozycje wertykalne*) i udogodnienia porodowe przyczyniające się do postępu porodu,
  5. sposoby łagodzenia bólu porodowego,
  6. kontakt matki z dzieckiem „skóra do skóry" - inicjacja karmienia piersią,
  7. cięcie cesarskie – korzyści i zagrożenia dla matki i dziecka, powikłania wczesne i późne po cięciu cesarskim.

- **Edukacja dotycząca okresu poporodowego:**
  1. przebieg połogu - opieka w okresie połogu,

2. karmienie piersią, wsparcie w laktacji – rozwiązywanie problemów związanych z laktacją,
3. opieka nad noworodkiem/ niemowlęciem.

- **Wsparcie społeczne w okresie okołoporodowym**

Szczegółowy program edukacji przedporodowej:

I. EDUKACJA DOTYCZĄCA OKRESU PRENATALNEGO – CIĄŻA

1. **Zmiany w wyglądzie kobiety podczas ciąży a rozwój dziecka od poczęcia do chwili porodu:**
   - zmiany w wyglądzie kobiety w poszczególnych tygodniach ciąży,
   - rozwój dziecka w poszczególnych tygodniach ciąży (*rozwój anatomiczny i emocjonalny*),
   - rozwój więzi między rodzicami, a nienarodzonym dzieckiem poprzez naukę dialogu prenatalnego.
2. **Elementy opieki prenatalnej – dostępne formy opieki medycznej:**
   - czynniki mające wpływ na przebieg ciąży, zdrowie kobiety ciężarnej oraz jej dziecka,
   - znaczenie pierwszej wizyty w poradni dla kobiet/ginekologicznej oraz przebieg i częstotliwość kolejnych wizyt,
   - badania diagnostyczne, konsultacje i świadczenia zdrowotne realizowane przez lekarza lub położną w poszczególnych trymestrach ciąży,
   - plan opieki przedporodowej,
   - samoobserwacja w okresie ciąży (*liczenie ruchów płodu*).
3. **Styl życia w okresie ciąży:**
   - higiena intymna i higiena ciała (*skóra, błony śluzowe, włosy, narządy płciowe, jama ustna*),
   - odpowiedni ubiór i obuwie,
   - aktywność zawodowa i obowiązki domowe,
   - aktywność fizyczna (*ćwiczenia fizyczne w poszczególnych trymestrach ciąży*), podróże oraz zasady odpoczynku i relaksacji,
   - współżycie płciowe,
   - używki, nałogi oraz ich wpływ na rozwój ciąży i dziecka,
   - zdrowie jamy ustnej,
   - zachowania i czynności uznawane za niebezpieczne dla kobiet w ciąży.
4. **Dolegliwości okresu ciąży i sposoby radzenia sobie z nimi:**

- zawroty głowy, omdlenia,
- mdłości, zgaga, wymioty,
- wzdęcia, zaparcia, hemoroidy i żylaki kończyn dolnych,
- zmiany na skórze, rozstępy, obrzęki,
- częste oddawanie moczu,
- bóle głowy i kręgosłupa,
- skurcze mięśni,
- krwawienia z dziąseł,
- dolegliwości przemawiające za natychmiastowym kontaktem z lekarze/położną.

5. **Zasady odżywiania**
   - zapotrzebowanie energetyczne oraz prawidłowy przyrost masy ciała w poszczególnych trymestrach ciąży,
   - zasady doboru jakościowego i ilościowego produktów żywnościowych oraz ich wpływ na przebieg ciąży i rozwój płodu,
   - produkty przeciwwskazane w okresie ciąży,
   - przyjmowanie płynów,
6. **Profilaktyka chorób zakaźnych w okresie okołoporodowym.**
7. **Problemy psychologiczne i emocjonalne kobiety i jej rodziny w okresie ciąży, porodu i połogu.**
8. **Zagadnienie prawne, elementy obowiązujących standardów opieki medycznej w okresie okołoporodowym, ustawodawstwa rodzinnego, ochrona praw kobiet ciężarnych, matek.**

II. EDUKACJA DOTYCZĄCA PORODU

1. **Zagadnienia ogólne:**
   - sposoby radzenia sobie z lękiem podczas porodu,
   - znaczenie bólu porodowego,
   - wsparcie osoby bliskiej podczas porodu – poród rodzinny,
   - plan porodu - preferencje i oczekiwania rodzącej.
2. **Czynniki zwiastujące poród, początek porodu:**
   - objawy wskazujące na konieczność kontaktu z położną/ lekarzem,
   - stany nagłe wymagające szybkiej hospitalizacji,
   - postępowanie przy przyjęciu rodzącej na salę porodową,
   - dokumenty osobiste i dokumentacja ciąży niezbędna podczas przyjęcia kobiety do szpitala,

- rzeczy niezbędne dla matki i dziecka podczas pobytu w szpitalu – zawartość wyprawki.

3. **Fizjologia porodu, poród aktywny:**
   - postępowanie w poszczególnych okresach porodu,
   - rola i zadania osoby towarzyszącej podczas I i II okresu porodu,
   - monitorowanie stanu dziecka i czynności skurczowej macicy podczas porodu,
   - przygotowanie do ochrony krocza (*masaż krocza, żele położnicze przedporodowe*),
   - ćwiczenia relaksacyjne podczas porodu – rola oddechu,
   - przyjmowanie dogodnych pozycji przynoszących ulgę rodzącej,
   - immersja wodna i poród do wody.
4. **Pozycje wykorzystywane w I i II okresie porodu – ułożenie rodzącej (*pozycje wertykalne*) i udogodnienia porodowe przyczyniające się do postępu porodu.**
5. **Sposoby łagodzenia bólu porodowego:**
   - niefarmakologiczne metody łagodzenia bólu porodowego,
   - farmakologiczne uśmierzanie bólu w czasie porodu,
   - znieczulenie regionalne porodu.
6. **Kontakt matki z dzieckiem „skóra do skóry" - inicjacja karmienia piersią.**
7. **Cięcie cesarskie – korzyści i zagrożenia dla matki i dziecka, powikłania wczesne i późne po cięciu cesarskim.**

III EDUKACJA DOTYCZĄCA OKRESU POPORODOWEGO – POŁÓG

1. **Opieka w okresie połogu:**
   - przebieg połogu (*zmiany zachodzące w organizmie kobiety – ogólnoustrojowe i w okolicach narządów rodnych*),
   - połóg po cięciu cesarskim,
   - samoobserwacja i samopielęgnacja (*odchody połogowe, zasady higieny intymnej, pielęgnacja rany krocza lub po cięciu cesarskim*),
   - styl życia, aktywność fizyczna w okresie połogu,
   - odżywianie w okresie połogu,
   - powrót płodności po porodzie,
   - psychologiczne aspekty połogu (*trudności pierwszych tygodni po porodzie, obniżony nastrój w pierwszych dobach połogu, depresja poporodowa, psychoza poporodowa, znaczenie wsparcia osób bliskich oraz dostępne grupy wsparcia*),
   - wsparcie matki przez rodzinę w okresie połogu.
2. **Karmienie piersią, wsparcie w laktacji - rozwiązywanie problemów związanych z laktacją:**

- standardy opieki okołoporodowej, zalecenia WHO dotyczące karmienia piersią, przeciwwskazania względne i bezwzględne do karmienia piersią,
- pielęgnacja piersi w okresie laktacji,
- składniki pokarmu oraz jego zmienność w zależności od pory dnia oraz doby połogu,
- zalety karmienia piersią (*dla matki, dziecka i rodziny*),
- czynniki warunkujące prawidłowy przebieg laktacji (*znaczenie pierwszego karmienia piersią, mechanizmy wytwarzania pokarmu – oksytocyna, prolaktyna*) oraz czynniki zaburzające proces laktacji,
- techniki, zasady prawidłowego przystawienia do piersi i wyznaczniki skutecznego karmienia piersią,
- sprzęty medyczne wspomagające podczas karmienia piersią,
- organizacja miejsca do karmienia piersią,
- trudności pojawiające się na początku laktacji (*rzekomy brak pokarmu, bolesne lub/i uszkodzone brodawki, uszko, nawał pokarmu*),
- powikłania w okresie laktacji (*kryzysy laktacyjne, wklęsłe brodawki, zapalenie piersi*),
- zasady odciągania i przechowywania pokarmu,
- karmienie alternatywne,
- karmienie/zasady odżywiania dziecka w okresie niemowlęcym,
- odżywianie matki w okresie laktacji i karmienia piersią.

3. **Opieka nad noworodkiem/ niemowlęciem**
   1) Postępowanie z noworodkiem po urodzeniu na sali porodowej:
      - adaptacja pourodzeniowa,
      - odpępnienie i oznakowanie dziecka,
      - ocena wg skali Apgar, badanie antropometryczne,
      - kontakt „skóra do skóry",
      - odruchy noworodka.
   2) Działania profilaktyczne wykonywane u noworodka:
      - badania przesiewowe,
      - bilans zdrowia dziecka,
      - szczepienia ochronne,
      - profilaktyka dysplazji stawów biodrowych.
   3) Pielęgnacja noworodka:
      - higiena skóry dziecka – zmiany skórne w okresie noworodkowym,
      - pielęgnacja pępka,
      - zmiana pieluchy,
      - kąpiel noworodka – technika i środki do pielęgnacji,

- podnoszenie, układanie i odkładanie dziecka,
- postępowanie w stanach przejściowych okresu noworodkowego.

4) Zalecenia dla rodziców odnośnie postępowania z dzieckiem w domu:
   - organizacja życia rodzinnego,
   - sposoby komunikacji z dzieckiem,
   - werandowanie i spacery,
   - sposoby przewożenia dzieci (*wózek, fotelik samochodowy*),
   - ubiór dziecka,
   - przygotowanie wyprawki dla noworodka, niezbędne wyposażenie kącika noworodka,
   - organizowanie pomieszczenia dla dziecka,
   - dolegliwości mogące wzbudzać niepokój u rodziców i sposoby radzenia sobie z nimi (*kolka jelitowa, ulewanie, czkawka, podwyższona ciepłota ciała, potówki, wysypka, ciemieniucha*),
   - zapewnienie bezpieczeństwa dziecku w środowisku domowym – pierwsza pomoc przedmedyczna.
5) Alternatywne metody pielęgnacji i opieki nad dzieckiem (*m.in. chustowanie, stosowanie nosideł, masaż*) – przeciwskazania, zagrożenia.

IV WSPARCIE SPOŁECZNE W OKRESIE OKOŁOPORODOWYM (emocjonalne, informacyjne, instrumentalne, rzeczowe – materialne).

Należy również zauważyć, że zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 maja 2012 r. w sprawie systemu resortowych kodów identyfikacyjnych oraz szczegółowego sposobu ich nadawania (Dz.U. poz. 594), „szkoła rodzenia" jest produktem wyszczególnionym w rejestrze podmiotów wykonujących działalność leczniczą, przyporządkowanym do poradnictwa specjalistycznego, pod kodem identyfikacyjnym: 1472.
Jednocześnie w trakcie posiedzenia poruszono kwestie specjalistycznego poradnictwa laktacyjnego, wysokości kosztów refundacji mieszanek zastępujących mleko kobiece oraz miejsca w systemie dla tzw. konsultantów i doradców laktacyjnych. Członkowie Zespołu uznali za zasadne rozważenie możliwości wpisania zapisów obligujących do zatrudniania na każdej zmianie w oddziale położniczym edukatora do spraw laktacji, określonego w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od pracowników na poszczególnych rodzajach stanowisk pracy w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami (Dz.U. Nr 151, poz. 896). Jednocześnie poddano pod rozwagę ewaluację programów kształcenia podyplomowego położnych w kontekście zdobycia umiejętności

określonych przez Wellstart International w opracowaniu pt. „Lactation Management Curriculum Guide (LMCG) jako III poziom wiedzy laktacyjnej.

Załącznik:

1. lista obecności z dnia 2 lutego 2018 r.